TERVETULOA RAAHEN
WANHAAN APTEEKKIIN

tutustumaan apteekkitoiminnan ja farmasian historiaan yli satavuotiaan apteekin aidossa interiöörissä

Uljas kotka on vartioinut apteekin sisäänkäyntiä 1800-luvulta lähtien.

Tässä lehtisessä on esitelty vain murto-osa museon näyttelyesineistä.

Apteekin laboratoriossa toimitettavissa kemiallisissa analyyseissa tarvittiin monenlaista **laboratoriovälineistöä**. Kuvassa on muun muassa osia *Kipp'in kaasunkehityskojeesta* ja *perkolaattorista*.

Ennen vanhaan apteekissa valmistettiin suurin osa lääkkeistä käsityönä. Lääkeaineita punnittaessa apteekissa käytettiin ennen tukevalle jalustalle asetettua **reseptuurivaakaa**, joka antoi mittaustuloksen grammoissa. Ennen Napoleonin kehittämään metrijärjestelmään siirtymistä apteekeissa käytettiin erityisiä lääkepainoja, joita olivat *graani, krupula, drakhma, unssi ja libra* (naula).

Pillereiden valmistuksessa käytettiin erityistä työvälinettä, **pillerilautaa**. Morttelissa tai jossakin muussa astiassa sekoitettu pilleritaikina eli tahdas muovailtiin ensin laudan etuosassa levyksi, minkä jälkeen se leikattiin osiin välineellä, jota sanottiin kammaksi. Näin syntyneet palaset pyöriteltiin valmiiksi pillereiksi *trissalla* eli pyöristimellä. Raahen Apteekkimuseossa on esillä kaksi eri ikäistä pillerilautaa.

Aukeama **Apteekkipaperitavarain Näytekirjasta** vuodelta 1928. Käsikauppaa varten apteekkiin oli varattava suuri määrä erilaisia myyntipakkauksia ja niihin liimattavia etikettejä. Myös sinettejä, signatuureja, vastamerkkejä ja reseptipusseja tarvittiin. Niitä kaikkia saattoi tilata esimerkiksi Helsingin Paperityö O.Y.:ltä, jonka hyvin säilynyt katalogi on nähtävillä Apteekkimuseossa.

Lääkkeiden valmistus käsin oli työlästä ja aikaa vievää puuhaa, joten asiakas saattoi joutua odottamaan "reseptinsä valmistumista" joskus tuntikausia. Siitä syystä oli järkevää kehittää **vastamerkkisysteemi**, joka takasi sen, että lääkkeet tulivat toimitetuiksi oikeille henkilöille. Asiakkaan jättäessä reseptinsä apteekkineidille hän sai tältä vastamerkin, eräänlaisen vuoronumeron, jota vastaan hän voi myöhemmin noutaa lääkkeensä.

Tällä 1920-luvulta peräisin olevalla **tekstauslaitteella** on tehty paperisia etikettejä apteekin säilytysastioita varten. Apteekin etiketti muodostui pohjaväristä, reunaviivoista ja nimekkeestä, joka tekstattiin yleensä latinaksi. Musta nimeke ja mustat reunaviivat valkoisella pohjalla merkitsivät miedosti vaikuttavaa lääkeainetta, sen sijaan punainen nimeke ja punaiset reunaviivat viittasivat voimakkaasti vaikuttavaan aineeseen. Valkoista nimekettä ja valkoisia reunaviivoja mustalla pohjalla käytettiin myrkyllisten lääkeaineiden *(Venena)* merkitsemiseen.

Vihreät, läkkipellistä valmistetut kuljetusastiat ovat muuntautuneet rohdosten **säilytyspurkeiksi**, kun niitä varten on tekstattu paperiset etiketit. Rohtovirmajuuren, eli valeriaanan, juuri *(Radix valerianae)* on ollut jo pitkään tunnettu rauhoittavista ominaisuuksistaan, ja siitä on tehty monenlaisia tinktuuroita, pillereitä, ekstrakteja ja pulvereita

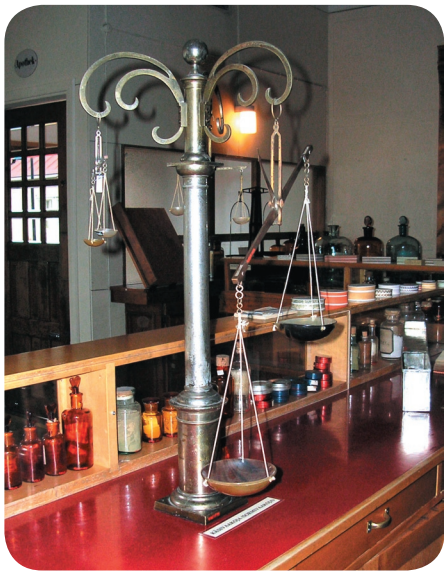

Sormivaakoja käytettiin apteekissa pienten ainemäärien punnitsemiseen. Vaaka ripustettiin etusormen varaan sen päässä olevasta lenkistä. Kun vaaka ei ollut käytössä, se ripustettiin telineeseen, jota kutsuttiin *pukinsarveksi*.

Wanhan Apteekin laaja **luulasipullojen** ja -purkkien kokoelma on 1800-luvulta.

Apteekissa tarvittiin monia eri laatuisia **vahoja,** joita säilytettiin erityisessä laatikostossa. Esimerkiksi keltaista vahaa *(Cera flava)* käytettiin salvojen, pastojen, voiteiden ja laastareiden ainesosana. Sitä on saatu mehiläispesän kennokakuista.

Juomaveden epäpuhtauksia pyrittiin 1800-luvulla poistamaan hiekkaa sisältävän **kaivoveden suodattimen avulla.** Museossa oleva laite on valmistettu Tukholmassa.

Bengalituli Punainen oli kumilakasta ja strontiumnitraatista valmistettua jauhetta, jota käytettiin ilotulitusraketeissa. Strontiumnitraatti on metallisuola, joka kuumennettaessa hehkuu punaisena.

Tämän kauniin puisen säilytysastian *(Pulv. Rad. Gent)* arvellaan olevan Raahen Apteekkimuseon **vanhin esine**. Gentiana-kasvin juurta on käytetty vahvistavana lääkkeenä, kuumelääkkeenä ja myöhemmin myös karvasaineena.

Kuva: Harri Hemmilä

Pääkallo ja ristissä olevat säärilluut pullon kyljessä varoittavat aina vaarasta. Tässä pullossa on säilytetty **taloussprii tä**.

Espanjankärpänen *(Cantharis)* on kuivattu kovakuoriainen, jota on käytetty jauhettuna erityisesti vetolaastareissa, joiden avulla "vedettiin tulehdus pois". Ihovaivojen lisäksi tällä myrkyllisellä pikku otuksella on yritetty hoitaa potenssiongelmia.

Myös entisaikaan apteekista haettiin helpotusta sellaisiin arkisiin vaivoihin kuin flunssaan. Vuotavaan nenään ja käheään kurkkuun auttoivat **Lentsun tipat,** kun taas suolinkaiset ja muut loiseläimet saatiin häädetyksi **Kamala**-nimisellä matolääkkeellä. Sitä saatiin *Mallotus philippinensis* –nimisestä kasvista.

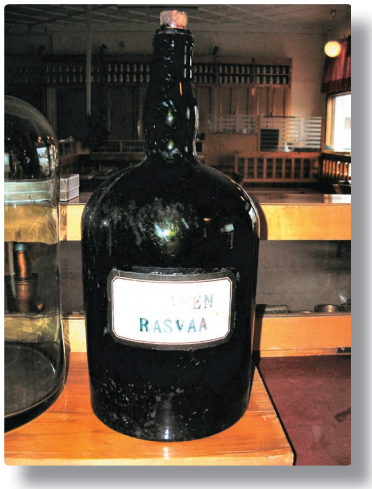

Ennen kalaöljykapseleiden yleistymistä terveellinen kalanmaksaöljy *(Oleum jecoritis)* nautittiin sellaisenaan, suoraan lusikasta. Sen maku on piirtynyt elävästi vanhemman ikäpolven muistiin. **Myyntipullojen** korkit oli suojattu kauniilla paperihatulla ja apteekin sinetillä.

Hylkeenrasvaa on käytetty menestyksellisesti muun muassa haavojen parantamiseen ja tulehdusten hoitoon.

Wanha Apteekki
Kauppakatu 31
92100 RAAHE

puh. (08) 439 3335, (08) 439 3334
faksi (08) 439 3177 museo@raahe.fi

Avoinna kesäaikaan
ma – pe klo 12 - 18 la – su klo 12 - 16

Raahen ensimmäisen apteekin perusti apteekkari Jean Galenius vuonna 1793. Vuonna 1804 apteekkariksi tuli Johan Stahre ja hänen jälkeensä vuonna 1811 Reinhold Otto Fock, jota seurasivat apteekkarit Carl (1817) ja Johan Wichmann (1851). Vuonna 1862 apteekkariksi tuli Edvard Fabritius ja hänen jälkeensä järjestyksessä apteekkarit Karl Arthur Tennander (1881), Gustav Jaatinen (1909) ja Karl Åkersten (1916). Vuonna 1917 apteekin otti haltuunsa apteekkari Väinö Mäkinen. Hänen jälkeensä vuosina 1961-1996 apteekkarina toimi Paavo Mäkinen.

Apteekin sijannista sen ensimmäisten apteekkarien aikana ei ole olemassa varmaa tietoa, mutta ainakin vuodesta 1820 lähtien kanta-apteekki palveli Kirkkokadulla, kaupungin kirkkoa vastapäätä. Nykyiselle paikalleen Kauppakadulle apteekki siirtyi vuonna 1924 ja sijaitsi samassa osoitteessa aina vuoteen 1998 saakka. Viimeisinä vuosina apteekkarina toimi Hannu Svärd.

Väinö ja Paavo Mäkinen säilyttivät ja vaalivat apteekkinsa ainutlaatuista vanhaa esineistöä, ja keväällä 1999 Raahen kaupunki hankki kokoelman omistukseensa. Samalla kaupunki vuokrasi käyttöönsä apteekin tilat, jotta arvokas esineistö voitiin edelleen säilyttää ja tuoda esille aidossa ympäristössä. Wanhan Apteekin sisäänkäyntiä vartioiva kotka siirtyi mukana muutossa Kirkkokadulta. Myös yli satavuotias tyylikäs myymäläkalusto on peräisin Kirkkokadun tiloista.

Wanhan Apteekin kokoelma on yksi Suomen arvokkaimmista farmasia-alan kokonaisuuksista. Yleisön tutustuttavana on mm. puisia rohdoslaatikoita apteekin alkuajoilta, satamäärin eri vuosisadoilta peräisin olevia lääkepulloja, vanhimmat niistä 1700-luvulta, monenlaisia lääkkeiden valmistuksessa tarvittuja välineitä, keraamisia pyöreäkantisia ”runtipurkkeja”, joita on käytetty rohdosten ja kemikaalien säilytykseen, lääkkeiden myyntipakkauksia 1800-luvulta jne. Monissa rohdospurkeissa on vielä vanhoja lääkeaineita jäljellä.

Wanha Apteekki on osa Raahen museota.

Kuva: Harri Hemmilä

Työryhmä:

Anna-Mari Matela, Irmeli Marttila, Kirsti Vähäkangas, Päivi Kurola

Raahen kaupunki, 2008